

Theologiæ Spiritualis Scholasticæ Et Moralis Tomvs ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Joannis Duns Scoti D. Augustino Conformem

In quo tractatur de Intellectu & Scientia Dei, ejusque Objecto. Item de
voluntate & volitione Dei, ejusque Objecto

Bosco, Jean a

Antverpiae, 1686

Concl. V. Scientia Dei speculativa sit, an pratica, quæstio est de nomine.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73680](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73680)

vel ergo transacto instanti A. hoc scit Deus, vel non; si scit, cognitio Dei falsa est, quia cognoscit me scribere, quando non scribo; si autem non sciat Deus: ergo variatur ejus cognitio. Respondet Felix sup. n. 3. verum esse, quod absolute loquendo, & in sensu diviso poterant non esse futura, & Deum illa non scire; non tamen in sensu composito, & factâ suppositione, quod Deus decreverit talia futura esse, variatio enim solum potuit esse in ipsis futuris, non verò in scientia Dei: semper enim Deus scit me in instanti A. scribere, & scit me non scribere in instanti B. unde variatio solum est in objecto. Nam sicut sol idem manens, & invariatus illuminat me, si ante ipsum permaneam, & non illuminat, si ab illo discedam; ita scientia Dei cognoscit objectum, si objectum sit, & non cognoscit, si non sit. Ita præfatus Auctor.

211. Tota ergo variatio circa scientiam divinam nascitur ex mutatione rei subiectæ: jam autem, rebus mutatis, non necessarîo mutatur scientia etiam creata: nisi quid aliud concurret, velut compositio, aut divisio, vel certitudo major per experientiam rei præsentis accepta, quæ in Deo non habent locum. Sicut ergo scientia medici manet invariata, dum ipse eadem homini ob variam ejus affectionem modò hæc, modò illa pharmaca præscribit. Et sicut eadem est fides nostra cum fide antiquorum, licet hi Christum nascerentur, nos autem natum credamus: ita invariata manet scientia Dei, quæ Christi v.g. nativitatem olim præsevit futuram, nunc cognoscit præteritam, licet, propter lapsum temporis aliis, & aliis propositionibus eam enuntiemus. Igitur cognitio, quam Deus necessarîo habet ab æterno, tamquam realiter sibi identificatam, repræsentat ipsi res prout sunt, statim atque sunt; & atque adeo repræsentat ipsi rem præsentem, quando præsens est, & non antea; similiter futuram, quando futura est, & præteritam, quando præterita est. Unde Deus non scit ab æterno, Petrum hodie existere; nam antequam Petrus hodie existat, nequit in mente sua dicere: *Petrus est hodie existens*, sed bene, *Petrus existet*.

212. Si autem quaeritur: quare potius in tempore Deus sit Dominus & Creator, quam sciens. Respondet Felix sup. scientia est actus immanscens Dei, qui, cum sit Deus, est æternus; at verò respectus Domini, vel Creatoris, qui est in Deo, provenit ab actione transeunte, quæ sit in tempore; & ita in tempore Deus denominatur Dominus, non verò sciens, nisi ab æterno. Planè, inquis, ab æterno; sed ab æterno prius cognoscit Angelum v.g. ut possibilem tantum, scilicet ante suum decretum, & post decretum cognoscit illum futurum; ergo scientia Dei variatur.

213. Respondet Felix sup. quod in eadem duratione reali cognovit Deus Angelum, ut possibilem, & ut futurum, tamen cum prioritate; nam prius concipitur esse possibile, quam futurum; tamen in tali prioritate non verificatur.

Tonus 1.

tur, quod Angelus non sit futurus; in prioritate enim naturæ non verificantur propositiones negativæ, quarum affirmatio est in eadem duratione; nam in eadem duratione verificatur, *Homo est risibilis*; non tamen in priori naturæ verificatur, *Homo non est risibilis*: nam pro illo priori nec est risibilis, nec non risibilis, solum pro illo priori est conceptus rationalitatis. Ita Felix. Sed de hac difficultate latius disp. sequ. quæ erit de voluntate Dei.

Pro coronide autem hujus Conclusionis sit explicatio ejus, quod dicitur Sap. 7. v. 24. *Omnibus mobilibus mobilior est sapientia*, ne forte (quod absit) Scriptura secum pugnet. Prima expositio est Doct. Seraph. S. Bonav. 1. dist. 8. a. 2. q. 1. ad 1. ibi: *Quod obijciatur ergo de sapientia, quod dicitur mobilis. Dicendum, quod mobile dicitur activè de ea; quia facit motum; non passivè, sicut sensibile de animali. Secunda expositio est D. Tho. 1. part. q. 9. a. 1. ibi: ad secundum dicendum; quod sapientia dicitur mobilis esse similitudinariè: secundum quod suam similitudinem diffundit usque ad ultima rerum: nihil enim esse potest, quod non procedat à divina sapientia per quandam imitationem; sicut a primo principio effectivo, & formali; prout etiam artificata procedunt ab artificis sapientia. Sic igitur inquantum similitudo divina sapientia gradatim procedit à supremis, quæ magis participant de ejus similitudine, usque ad infima rerum, quæ minus participant, dicitur esse quidam processus, & motus divina sapientia in res: sicut si dicamus, solem procedere usque ad terram, inquantum radius luminis ejus usque ad terram pertingit. Et hoc modo exponit Dionys. cap. 1. Cœlestis Hierarch. in principio, dicens, quod omnis processus divina manifestationis venit ad nos à Patre luminum moto.*

Prima ergo expositio est causalis, ut sensus d. Scripturæ sit: *Omnibus mobilibus, id est, motu ventibus, mobilior, id est, magis motiva est sapientia*. At verò secunda est formalis, sed metaphorica, ut sensus sit: *Divinam sapientiam, dum sese communicat creaturæ, ac super eam se diffundit, quasi ad illam procedere, sicut res motæ ad terminum aliquem procedunt. Si autem à me quaeritur: an igitur scientia Dei, quatenus se extendit ad creaturas, sit practica. Resolutio patebit ex dicendis Conclus. sequ. in ordine.*

CONCLUSIO V.

Scientia Dei Speculativa sit, an Practica, quaestio est de nomine.

Rogas: de quo nomine? Respondeo: de nomine Praxis, & Scientia practica. Ab omnibus conceditur (inquit Scotus Prolog. Sent. q. 4. n. 3.) quod habitus practicus aliquo modo extenditur ad praxim. Hanc autem praxim describit ibidem: *Est actus alterius potentia, quam intellectus, naturaliter posterior intellectione; natus elici*

E 2

con-

conformiter rationi rectæ, ad hoc ut sit rectus. Prima conditio apparet, quia stando praxi in actibus intellectus nulla est praxis; quia nulla est extensio intellectus; quia non extra se extendit, nisi ut actus ejus respiciat actum alterius potentia. Et si dicas: unum actum intellectus extendi ad alium directum per illum. Non propter hoc secundus est praxis, ut modo loquimur; nec primus est cognitio practica; quia tunc logica esset practica, quia dirigit in actibus discurrendi.

Logica est
speculativa.

217.
Secunda
conditio.

Actus po-
tentia ap-
petitiva
non sunt
praxes.

Secunda conditio patet: quia actus, non habentes ordinem ad intellectum, cuiusmodi sunt actus vegetativi, aut actus naturaliter precedentes intellectum, ut actus sensitivi non dicuntur praxes nec dicitur ad eos extendi notitia practica, ut sunt priores intellectione. Similiter actus appetitus potentia sensitiva, quatenus precedunt actum intellectus, non sunt praxes: hoc enim modo communes sunt nobis, & brutis. Nec respectu istorum actuum est cognitio practica; nisi ut aliquo modo est moderativa istorum actuum, & isti actus sequuntur intellectionem moderativam, ut sunt per ipsam moderati.

218.
Tertia con-
ditio solum
afficit pra-
xim bonam.

Probat eam
Scotus ex
Philos.

Quantum ad tertiam conditionem, eam addidit Scotus, non tamquam necessariam ad praxim in communi, cum quedam praxis sit difformis rectæ rationi & mala; sed tamquam conditionem praxis bonæ, circa quam per se sacra tractatur Theologia, de cuius practica ratione ibi agebat. Probat autem eam n. 5. ex dicto Philosophi 6. Ethic. Quod electio recta necessariò requirit rationem rectam. Quod non tantum verum est de electione strictè sumpta; sed pari ratione de qualibet volitione recta; quia ipsa requirit rationem rectam, cui conformiter elicitur: omni autem praxis vel est volitio, vel sequens volitionem. Id enim sequitur ex duabus primis conditionibus, ut notat Scotus ibidem n. 4. dicens: Ex his duabus conditionibus sequitur corollarium, quod praxis, ad quam extenditur habitus practicus, non est nisi actus voluntatis elicitus, vel imperatus. Elicitus per se seu primò; imperatus autem quasi per accedens, ut ait Scotus ibidem n. 5. Quia nec primò est posterior intellectione, nec primò natus elici conformiter rationi rectæ. Oportet igitur aliquem alium actum esse primò praxim: iste non est nisi volitio, quia per ipsam habet actus imperatus dictas condiciones: ergo prima ratio praxis salvatur in actu elicitu voluntatis.

219.
In quo con-
sistat cog-
nitio cog-
nitiois
practica, ex
Scoto.

Interrogat quispiam Doctorem nostrum, in quo ergo consistat extensio illa cognitionis practicae. Respondet n. 6. In duplici relatione aptitudinali, scilicet conformitatis & prioritatis naturalis. Dicit autem Aptitudinali. Quia neutra relatio requiritur actualis. Quod (inquit ille) praxis actualiter sequatur considerationem, qua conformis sit ipsi considerationi, hoc omnino est accidentale ipsi considerationi, & contingens. Si igitur ab actuali extensione diceretur practica, nulla esset necessariò practica; sed eadem quandoque practica, & quandoque speculativa, quod nihil est: ergo sufficit duplex aptitudinalis extensio, sive aptitudo ad extensionem. Hoc declaratur: quia communiter conceditur, cognitionem practica extendi ad praxim, ut directivum ad directum, sive ut regulativum ad

regulatum. Cognitionem autem esse priorem natura-
liter praxi, & conformem, non est esse conformitatem
praxi quasi priori, sed esse conformitatem praxis
quasi posteriori: sive esse, cui praxis sit conforman-
da, quod est cognitionem dirigere & regulare praxim.

Alia plura docet ibi Scotus, quæ, quia non
pertinent ad nostrum propositum, libens per-
transeo. Videatur Smiling supra Proemii q. 4:
à n. 130. usque ad 135. Unicum hoc prætere-
nequeo, quod disputat Doctor n. 37. putat: an
cognitio practica, & praxis, ad quam extendi-
tur, debeant esse necessariò respectu ejusdem
suppositi. Quod debeant esse, probat ipse: Nam
si cognitio quæcumque de praxi alterius est practica,
ergo cognitio mea de hoc, quod est Deum creare mun-
dum, vel de hoc, quod est intelligentiam movere ca-
lum, erit practica, quod videtur falsum. Saltem hoc
videtur concludere, quod cognitio practica non potest
esse intelligens inferioris, operante superiore secun-
dum illam praxim, si nihil secundum illam inferius
operatur. Pari ratione nec superioris vel aequalis, si
nihil facit ad praxim operantis. Si autem aliquid
facit, jam superior habet praxim propriam, respectu
cujus sua cognitio sit practica.

Sed numquid Scotus adhæret huic senten-
tiæ? Scholium præfixum isti numero in fine sic
ait: Putat probabile, illam notitiam, quæ in uno
intellectu est practica, esse talem in omni alio
intellectu, etiam suppositi non practican-
tis, & sic non requiri identitatem suppositi cog-
noscens, & practican-
tis, ut cognitio sit practica;
solvit duas rationes contra hoc, sed nihil asse-
verat. Ita Cavellus. Idem adnotavit Smil. sup.
n. 135. dicens: Scotus eadem. q. 6. Secundus ar-
ticulus, proponit dubium, an notitia dicatur
practica solum respectu praxis ejusdem sup-
positi, in quo ipsa scientia est; an verò etiam
respectu praxis in quocumque supposito; v. g.
an hæc notitia in Deo: Deus est colendus, sit pra-
ctica, quatenus respicit cultum, quem nos Deo
debemus; an verò non sit practica; quia non
respicit cultum, quem Deus ipse debeat circa se
exercere.

Et quidem (prosequitur idem Auctor) Sub-
tilis Doctor, propositis in utramque partem
argumentis, nihil resolvit, sed problematicus
manet. Mihi autem videtur, si rem, naturam
que scientiæ spectemus, esse per accedens ad
rationem ejus, quatenus practica est, quod sit
de praxi ipsius scientis, vel alterius suppositi;
nam semper est virtute, vel formaliter dictativa
praxis; & fieri potest, ut sit regulativa praxis in
supposito proportionato: nihil ergo illi deest
ad rationem practicae scientiæ. Confirmatur:
quia si elaudis discat regulas saltandi, vel alius
artem aliam, ejus exercendæ incapax est, verè
notitiam practica acquireret, quæ tamen non
erit regulativa praxis proprii suppositi: quàm-
quam Aristoteles ferè practica scientiam per
ordinem ad praxim ejusdem suppositi descri-
bat, fortè magis exempli gratià, quàm quod
putet illum ordinem esse de essentia praxis.

Dixi autem: Fieri posse, ut sit regulativa pra-
xis, quia non semper est talis; nam scientia, quæ
ego

210.

An cognitio
practica
habet
esse
speci-
dem
suppo-
siti.221.
Sententia,
negans,
sit
Scoti.Cavellus,
Smiling.222.
Manet
Dicit. Sola
problematis
est.
Smiling.Argumentum
pro
sententia
negantem.

223.

ego

ego cognosco opera & decreta solius Dei, v. g. scientia, quâ concepio, Deum decrevisse Judam damnare, & Petrum salvare, aut creasse mundum, non est practica; quia mea scientia non potest esse regula operum & decretorum Dei, sicut illa scientia, quam Deus habet de hoc, quod ipse sit à nobis colendus, potest esse regulativa nostræ praxis. Quia tamen Scotus videtur magis inclinare in communem loquendi modum, quo non solet dici practica scientia, nisi ratione praxis proprii suppositi, hunc loquendi modum duximus imitandum. Hactenus Smiling. Igitur istud dubium de modo loquendi est.

224. Ut & aliud, sequentis tenoris: utrum sufficiat ad scientiam practicam, quod sit ostensiva & regulativa praxis, quâvis voluntas non sit regulabilis, sed de se summè recta. De quo dubio tractat Scotus suprâ n. 33. & seqq. nihil tamen resolvit, sed manet problematicum; ut notat Cavellus in Scholio præfixo n. 36. dicens: Suffinet etiam Theologiam Dei de necessariis non esse practicam; quia, licet ejus cognitio sit prior volitione, non est regulativa ejus, quia volitio non est regulabilis. Resolvit tamen, si teneatur, non sufficere notitiam esse de se regulativam, nisi potentia practicans in cognoscente sit regulabilis, ut sit practica, Theologiam Dei de necessariis non esse practicam; si verò non requiratur, voluntatem esse regulabilem, practica erit, & utrum idcirco, relinquit problema. Sic ille. Hæc sunt verba Scoti in fine d. n. 36. ad argumentum igitur, probans prioritatem rectitudinis ad praxim rectam, responderi potest, quod licet sit aliqua prioritas intellectus ad volitionem, non tamen est sic prior, ut requiratur, rationem rectam esse priorem praxi: quia talis prioritas est regula ad regulatum, qualis esse non potest, quando voluntas est omnimoda regula sui in agendo. Hujus controversiæ de scientia Dei respectu sui, an sit practica, summa in hoc consistit, si notitia quæ de se esset directiva in praxi, dato, quod potentia practicans in sciente non esset dirigibilis in agendo, sit practica, ex hoc solo, quod esset sic ex se directiva: vel non practica, ex hoc, quod potentia practicans in sciente non esset dirigibilis. Qui alteram partem tener, dicat consequenter.

225. Bene ergo dicit Conclusio nostra, quod sit questio de nomine, an scientia Dei sit practica, an verò speculativa. Duplex autem est scientia, una necessariorum, per quæ intelligo essentiam divinam, attributa, relationes, & omnia, quæ formaliter sunt in Deo. Alia est scientia contingentium, per quæ intelliguntur omnes res creatæ, quæ dependent à libero decreto Dei. Præterea dividitur scientia in scientiam simplicis intelligentiæ, quæ versatur circa possibilia, & scientiam visionis, quæ versatur circa res futuras, de qua divisione tractabimus Sect. seq. Nunc ad propositum nostrum: communis sententia Thomistarum est, scientiam Dei respectu necessariorum esse speculativam. Pro qua etiam ab Aliquibus citatur Scotus 1. dist. 38. sed falluntur, ut bene notat Felix sup.

c. 2. diff. 3. n. 2. Nam ibi Scotus solum agit de scientia respectu factibilium; quærit enim: *Utrum scientia Dei respectu factibilium sit practica*: Nec verbum habet de scientia necessariorum. Dico ego cum Felice sup. n. 4. si ad scientiam practicam sufficit, quod sit ostensiva & regulativa praxis, quâvis voluntas non sit regulabilis, scientia Dei respectu necessariorum erit practica: si verò necessarium sit, ut etiam voluntas sit regulabilis, cum voluntas Dei regulabilis non sit, scientia Dei erit speculativa.

Prima pars probatur ex Scoto Prologi Sentent. q. 4. n. 33. Ad Quartum (inquit) posset concedi, quod Theologia Dei de necessariis sit practica; quia in intellectu suo natum est primum objectum Theologicum (quod est essentia divina) quasi genere notitiam conformem volitioni rectæ; priorem naturaliter ipsâ volitione. Quod conformem, patet. Quod priorem, probatur: quia prius naturaliter intellectus intelligit objectum primum, quâ voluntas velit illud. Igitur prius naturaliter volitione potest habere omnem notitiam sufficienter virtualiter inclusam in intellectione primi objecti: talis est quâcumque notitia necessaria de primo objecto.

Breviter: Deus ita se diligit, sicut se cognoscit; nam etiam in Deo verum est, nihil volitum, nisi cognitum: cognitio ergo illa prævia est ostensiva praxis, scilicet dilectionis; quâvis non regulet voluntatem, quæ, secundum Scotum, est omnimoda regula sui in agendo, atque adeo non indiget regulâ, à se distinctâ.

Quod sic clarè explicat Doctor sup. n. 36. Posita notitiâ quâcumque rectitudinis ipsius praxis, quâvis ista ex se posset conformare potentiam conformabilem seu rectificabilem aliunde: non tamen voluntatem divinam respectu sui primi objecti, quæ ex se sola rectificatur respectu istius objecti; ita quod vel talis naturaliter tendet in illud, vel si libere, nullo modo est de se quasi indifferens ad rectitudinem, & quasi aliunde aliquo modo habens eam: ita quod notitia determinativa rectitudinis non est necessariò prior volitione, quasi volitio illam requiratur, ut rectè eliciatur; sed tantum præexigit ostensionem objecti. Et istam notitiam ex se directivam non præexigit ut directivam, sed tantum ut ostensivam; ita quod, si posset præcedere volitionem sola ostensio objecti, & sequi notitia rectitudinis necessaria ipsius praxis, sicut dicitur de praxi circa contingentia; aequè rectè eliceretur volitio tunc, sicut nunc. Nullo ergo modo intellectus est prior, ut conformativa seu regulativa volitionis. Et idèd, secundum Scotum ibi: Aliter posset dici, quod Theologia necessaria in intellectu divino non est practica, quæ est 2. pars nostræ Assertionis. Quinimò, dicit aliquis; non solum potest dici, sed debet prorsus dici: nam praxis est actus liber; sed actus amoris Dei circa essentiam suam, ostensam ab intellectu est naturalis seu necessarius; ergo cognitio essentiae nullatenus potest dici practica. Probatur major ex Scoto ibidem n. 4. dicente: Praxis est actus, qui est in potestate cognoscens: quod probatur ex 6. Ethic. Quia artifex eget virtute, id est, arte ad rectè agendum: non autem indiget virtute respectu illius, quod non est in potestate sua: ergo artifex

Felix.

226.

Secundum Scotum potest concedi quod sit practica.

227.

Voluntas Dei non indiget regulâ distinctâ in agendo respectu sui.

Potest dici secundum Scotum, quod dicta scientia Dei non sit practica.

in potestate sua habet factionem; & multo magis prudens habet in potestate sua actionem, quā est formatur virtuosus.

228. Sed numquid actus diligendi se in Deo est à prudentia, vel ab arte? Censet, quia sit in potestate Dei. Hoc quisque in potestate habere dicitur (inquit S. Aug. lib. de Spir. & lit. c. 31.) quod, si vult, facit; si non vult, non facit. Aliquando legisti: Deus, si vult, amat se, si non vult, non amat se. In actu voluntatis divina (inquit Scotus Quodl. 16. n. 2.) est necessitas simplicitatis, & hoc tam in actu diligendi se, quam in actu spirandi Amorem procedentem, scilicet Spiritum sanctum. Planè, reponit quispiam: Cum hac tamen necessitate (inquit Scotus ibid. n. 8.) ad volendum stat libertas in voluntate. Utique libertas essentialis, quam sufficere ad praxim, asserit Felix sup. n. 5. Et actus, qui sic liber est, quamvis forte, in omni rigore loquendo, non sit in potestate cognoscentis; equidem non omnino impropiè, de quo alibi dabitur occasio latius disserendi. Nunc sufficiat, vel Scorum sibi ipsi contradicere, dum admittit, posse dici Theologiam necessarium in Deo esse, praxim; eum optimè sciat, Amorem essentialē aut notionale non esse liberū libertate indifferentiæ; aut certè ad praxim non requirere talem libertatem; adeoque latius accipere. In potestate cognoscentis.

Et similiter, quod ibi dicit Scotus de prudentia, & arte, non ita accipiendum est, quasi omnis notitia practica esset prudentia, vel ars; sed quia in nobis ita est, & Aristoteles, alique Philosophi antiqui illas solas praxes agnoverunt, & de istis locuti sunt alioqui, sicut statim dixi, sibi ipsi contradiceret, quod non est admittendum in tanto Doctore. Ut igitur notitia præcedens Amorem essentialē, tum Amorem notionalem, sive productionem Spiritus sancti sit & censeri possit notitia practica, sufficit, ut Amores illi sint liberi essentialiter, id est, voluntarii; quales esse, nemo inficias ire potest, minus debet.

Hinc ad argumentum, quod proponit Scotus sup. n. 34. bis verbis: Item sup. dictum est, Philosophum bene dicere consequenter: si intelligentia naturaliter amat Deum visum, ergo notitia, ostendens Deum, non est practica. Ad hoc, inquam, argumentum, quod non solvit Scotus, in Additionibus est triplex solutio. Prima; quod non est simile, quia ibi est simplex complacentia; hic verò efficax circumstantionata volitio. Secunda: non solum intellectus divinus est ostensivus, sed æquivalenter saltem regulativus, quod non posuit Philosophus. Tertia; quod est regulatio & determinatio objectalis, etiam non potentialis, quod non posuit Philosophus. Sed his solutionibus omisiss, Felix sup. n. 6. responder, quod consequentia Philosophi optima sit, si Antecedens, nempe, quod intelligentia naturaliter amaret Deum, verū esset; nam (inquit) ad praxim requiritur libertas, saltem essentialis: sed Antecedens nec est verum, neque Aristotelis. Non est verum; nam omnis actus voluntatis est liber libertate essentiali: neque Aristotelis; nam ipse

2. Physic. textu 49. & 9. Methaph. c. 5. divisit principium actuum in agere liberè, & agere naturaliter, ut in modos oppositos. Sic ille.

Obijci præterea Scotus sup. n. 33. Quia tunc voluntas divina non erit prima regula sui in actibus suis, si ejus actum precedat notitia, cui in agendo debeat conformari ad hoc, ut rectè agat: consequens autem videtur inconveniens; quia tollit summam libertatem voluntatis divina, si ab alio determinetur, & non ex se primò quoad primum actum suum. Si autè præcedit omne actum suū cognitio practica, ab intellectu determinabitur ad primum actum, quia non potest ei dissentire: tunc enim posset peccare. Ecce obijctio. Sequitur solutio. Dicendum, quod accipiendo regulam pro rectificante in praxi, prima regula est finis ultimus, qui virtualiter includit primò notitiam omnium rectitudinis, necessaria cujuscumque praxis, sicut primum subiectum scientia speculativa primò virtualiter includit notitiam omnium virtutum speculabilium. Hac autem prima regula, quæ est finis, ordinatè rectificat intellectum, & voluntatem, sicut ipsa potentia nata sunt agere ordinatè, ita quod prius quasi gignit notitiam conformem rectæ praxi, quam rectificet praxim: & ibi potentia practicante, alia erit potentia prior, & prius rectè, ita quod primum consequens, illa tum in prima ratione videtur concedendum. Cui verò improbat; posset dici, quod sicut universaliter libertas stat cum apprehensione prævia; ita summa libertas sit et cum summa apprehensione prævia: apprehensio autem praxis perfectissima includit notitiam conformitatis, quando ipsa necessariò convenit praxi.

Cum ulterius addatur, quod determinata sit aliunde: hoc negandum est, loquendo de determinatione, quæ sit per agens sufficiens. Licet enim non possit dissentire à notitia rectificativa praxis, & priori praxi: hoc tamen non est, quasi intellectus per notitiam sit causa sufficienter activa determinans ipsam ad actum; sed ex perfectione voluntatis est, quod ipsa tantum nata est conformiter agere potentia priori in agendo, quando illa prior prius perfectè agit circa objectum; hoc est, tantum novit prius, quantum posset nosse. Quod dico pro contingentibus, quorum intellectus divinus non habet omnem notitiam sibi compositibilem ante omnem actum voluntatis: ideo circa illa, non oportet, quod conformiter agat potentia priori in agendo; quia ipsa non prius conformiter novit tale objectum. Sed semper aliter accidit circa cognoscibilia necessaria ex se: quia ista perfectissimam sui notitiam habent absque actu voluntatis. Hæcenus subtiliter Doctor subtilis. Quæ ita perstringit Felix sup. Responder Scotus, concedendo primum Antecedens; nam prima regula est essentia divina, quæ est ultimus finis, secunda regula est intellectus, quæ dirigit, tertia regula est voluntas. Neque ex hoc aufertur essentialis libertas voluntatis; nam hæc optimè stat cum summa apprehensione prævia dirigente; neque voluntas à scientia determinatur; sed ex summa sua perfectione à se determinatur circa se, & conformatur scientiæ dirigenti. Sic ille. Quinimo & nostra voluntas non determinatur propriè ab intellectu dirigente, sed à se ipsa, propter libertatem suam. Sic etiam Rex v. g. dirigitur

rigitur à suis Consiliariis, non tamen propterea ab ipsis determinatur.

233.
Olybio

Sed enim, dicit aliquis, sic voluntas divina à se determinatur circa se, ut tamen nihil faciat, vel producat circa se amore essentiali, ergo scientia illum antecedens non est practica; hæc enim solum dicitur de opere faciendo vel producendo. Respondetur negando consequentiam, & ejus probationem. Nam sufficit ad scientiam practicam (inquit Felix sup. n. 5.) quod praxis possit versari circa objectum, ut patet de Medicina, quæ practica est, & non efficit corpus humanum, quod est ejus objectum, sed versatur circa illud. Hinc Doct. Angel. 1. part. q. 14. art. 14. in corp. fin. Mala licet ab eo (Deo) non sint operabilia; tamen sub cognitione practica ipsius cadunt, sicut & bona, inquantum permittit vel impedit, vel ordinat ea; sicut & agnitiones cadunt sub practica scientia Medici, inquantum per artem suam curat eas.

234.
Replicat.

Sed numquid curat eas, nihil dictando de opere faciendo vel producendo? Patet, quod non. Verum quidem est, quod non efficit corpus humanum, quod est ejus objectum; sed tamen versatur circa illud, dictando de opere faciendo vel producendo. Cognitio autem Dei prævia ad amorem essentialem neque efficit essentialiam divinam, quæ est ejus objectum; neque dicitur de opere faciendo vel producendo circa eam; cum amor essentialis non sit tale factum, secundum omnes. Respondeo: sufficit, ut sit actus posterior intellectione, eique conformis. Potest dici (inquit Scotus 1. dist. 38. q. 1. n. 1.) quod de ratione habitus practici sunt duo, scilicet conformitas ad praxim, quam conformitatem habet ex objecto, circa quod est, & prioritas ejus naturalis ad eandem praxim. Quod autem praxis debeat esse actus productus vel causatus, unde constat in creatis quidem sic est; nam omnia per Deum facta sunt, & sine ipso factum est nihil; & omnes actus voluntatis elicit, vel imperati causantur ab ipsa voluntate. At vero in divinis omnia essentialia improducta & incausata sunt, utpote realiter essentialiter identificata, per quam facta sunt omnia. Non autem (ut ait Aug. Tract. 1. in Joann. circa medium) per seipsum fieri potuit (Verbum Dei) per quod facta sunt omnia.

235.

Confero, inquis; & idem dico, talem notitiam non esse practicam, neque volitionem praxim; etenim notitia practica debet dirigere praxim; dirigens autem est causa directi, & debet esse prius, quam directum. Jam autem, ut concessum est, intellectio in divinis non est causa volitionis, aliàs realiter distingueretur; sed neque prius ob eandem rationem. Respondet Felix sup. quod dirigens non est proprie causa directi; sed tantum inter illa est ordo prioris, & posterioris, non durationis, sed naturæ. Unde intellectio, & volitio in Deo proveniunt ab essentiali, ut ab objecto, & à potentiis, ut principiis, & tamen essentialiter & potentia non sunt causæ volitionis, neque intellectione; nam omnia ista sunt realiter idem, etiam formaliter

Dirigens non est proprie causa directi, Felix.

ex natura rei distinguantur. Ita Felix.

Qui etiam bene responder ad Philosophum 3. de Anima & 1. Ethic. dicentem, practicam scientiam esse circa objectum contingens: Deus autem est ens summè necessarium. Responder, inquam, Aristotelem loqui de scientia practica in nobis, quæ est de rebus factibilibus creatis, non de scientia in Deo respectu ipsius Dei. Quod addo: quia si dicamus sufficere ad scientiam practicam, quod dirigat praxim alterius suppositi, liquido constat, scientiam Dei esse circa objectum contingens, & de rebus factibilibus seu operabilibus; scientiam, inquam, Dei etiam de necessariis, v.g. hæc propositio: Deus est unus & trinus: est formaliter sit speculativa, virtute tamen continet practicam veritatem: nam regulat voluntatem nostram circa amorem & honorem Deo exhibendum; & ita de aliis propositionibus dicendum est: ita ut, quidquid Theologia seu notitia Dei continet veritatis, de ente creato, vel increato, formaliter vel virtute contineat practicam veritatem, & sic saltem nostræ praxis est regulativa: nostram autem praxim esse contingentem, & factibilem seu operabilem, quis dubitet?

236.
Explicatur Philosophus

Quæ ratio ne scientia Dei de necessariis versetur circa contingentia.

Placet audire Doct. subtillem Proem. q. 4. n. 32. Cum instatur (inquit) de illis veritatibus, quæ videntur maxime Theologica, & non metaphysica, ut, Deus trinus, & Pater generat Filium: dico, quod ista sunt practica. Prima enim includit virtualiter notitiam rectitudinis dilectionis, tendentis in tres Personas: ita quod, si actus eliceretur circa unam solum, excludendo alias (sicut infidelis eliceret) esset actus non rectus. Secunda includit notitiam rectitudinis, secundum quod actus est circa duas Personas; quarum una est sic ab alia. Loquitur quidem Scotus de Theologia, seu notitia necessaria in intellectu creato: sed quis non videt eandem planè esse rationem de notitia necessaria in intellectu divino? Et per consequens, hæc ipsa erit practica, si non respectu ipsius Dei, saltem in comparatione ad nostram voluntatem, quatenus huic est aptitudinaliter conformis, & naturaliter prior ipsa, quæ duo solummodo, secundum eundem Doctorem ibi num. 31. requiruntur, & sufficiunt ad cognitionem practicam.

237.
Hæc veritas, Deus trinus, est practica juxta Scotum

Accipe ejus verba: Ad questionem igitur respondeo: quod, cum actus voluntatis elicitus sit verissime praxi, etiam si non concomitetur aliquis actus imperatus, & extenso cognitionis practica consistat in conformitate ad praxim, & prioritate aptitudinali, sequitur, quod illa est cognitio practica, quæ est aptitudinaliter conformis (active) volitioni rectæ, & naturaliter prior ipsa. Igitur de hac veritate non est dubitandum; eo semper salvo, ut sufficiat praxis alterius suppositi. Atque hæc satis de scientia necessariorum. Sed numquid eadem ratio scientiæ contingentium? Hæc est sententia Doct. Subtilis sup. n. 37.

238.
Quæ sit cognitio practica

Dico: quod tantummodo in illo intellectu Theologia contingentium practica potest esse, qui habere potest determinativam notitiam rectitudinis ipsius praxi ante ipsam praxim elicita: quia solummodo

239.
An Theologia contingentium sit practica, ibi

Negat Scotus talem esse in Deo, quibusdam suppositis.

ibi Theologia contingentium potest esse conformis praxi, & prior ea, talis est tantum intellectus cratus; quia nullius intelligentis creati voluntas primò determinat rectitudinem contingentem, convenientem praxi. In intellectu igitur divino non potest esse Theologia contingentium practica, tenendo illa duo. Primum; quod cognitio practica & praxis, ad quam extenditur, debeant esse necessariò respectu ejusdem suppositi. Secundum; quod Dei ut operantis nulla sit praxis, nisi volitio, non ponendo in ipso potentiam tertiam, aliam ab intellectu, & voluntate. Nam nulla cognitio conformis volitioni contingenti recta præcedit ipsam volitionem Dei; quia primò volitione determinatur praxi illi talis rectitudo. Idemque docet 1. dist. 38. q. un. n. 2. Loquitur autem de scientia visionis, id est, de scientia, quæ versatur circa esse futurum, quod res accipiunt à decreto Dei antecedente: igitur scientia subsequens nequit esse practica; sic enim esset prior, & posterior, quod implicat.

240. explicatio sententia Adversariorum.

Planè, reponit quispiam; si intelligatur de eadem scientia visionis; alioqui, si duplex est, una poterit esse prior, & altera posterior. Et ita contingit hic. Nam, ut aliqui sit futurum, primò præsupponitur in Deo electio, quæ determinatè vult producere v.g. Petrum, & hoc decretum non est causa adæquata futuri; nam postea sequitur imperium, seu scientia visionis (ab aliquibus vocatur scientia approbationis) quæ imperatur, ut talis electio executioni mandetur; & postea per usum activum executioni mandatur, & tunc futurum habet causam proximam; & ita scientia visionis est practica, & causa rerum; & hæc scientia vocatur visionis, quia non est simplicis intelligentiæ; cum jam creatura transeat ab esse possibili ad esse futurum, saltem inchoativè. Deinde, est alia scientia visionis post usum activum, quæ est speculativa. Ita Adversarii explicant suam sententiam.

241. Resolvitur ex Felice.

Dis. inchoatio imperii ab electione, & usu.

Sed reselluntur (inquit Felix sup. diffie 4. n. 3.) nam imperium, quod est actus voluntatis, dicunt esse actum intellectus, seu electionem; nam est idem actus, solum formaliter distinctus penes diversa munera; nam electio est acceptio prius medii præ aliis, & respicit objectum futurum; imperium dicit: Fac hoc, & connotat actum intellectus, qui est insinuatō medii, quæ notificetur homini medium electum: usus tendit in existentiam objecti. Rursus: quia, licet post electionem esset necessaria insinuatō, quæ est actus intellectus speculativus, ut voluntas tendat ad executionem, & usum, non tamen scientia illa visionis, aut illud imperium. Denique, licet daretur illud imperium, quod inficior, tamen non est scientia visionis; nam ista supponit imperium, ut patet ex illo Genesis 1. vers. 3. Dixitque Deus: Fiat lux. Et facta est lux. Et postea vers. 4. Et vidit Deus lucem, quod esset bona, nam videre non est imperare.

242. Instantia.

Instabis, quod ex his verbis potius colligitur oppositum; nam Deus imperavit dicendo, & dicere est actus intellectus, ut patet de pro-

ductione verbi, quæ est dictio. Respondeo: quod his verbis, & similibus solum significatur, quod ita facile est Deo creare, ac mihi dicere; vel, quod dicere est insinuatō sui mandati. Hæcenus Felix. Vide, quæ diximus Conclus. 3. ubi diffusè probavimus, scientiam Dei non esse immediatam, & physicam causam creaturarum, sed volitionem. Ut proinde sciret, dixerit Iustin. q. 58. ad Gentes. Causa non est ejus, quod futurum est, prænotio; sed quod futurum est, causa est prænotionis, id est, scientiæ visionis.

Hinc quod ait Aug. 15. de Trinit. c. 13. Innumeras creaturas &c. vide sup. Conclus. 3. & similia aliorum Patrum intelligi debent de scientia simplicis intelligentiæ. Solum ob stare videtur D. Greg. in Moral. c. 24. Quæcumque sunt, non idè ab æternitate videntur, quia sunt, sed idè sunt, quia videntur. Ubi apertè loquitur de scientia visionis. Respondet Felix sup. n. 6. solum illis verbis velle Gregorium, quod Deus non solum cognoscit res, quia sunt præterites; contendit enim, necessariam non esse rerum præsentiam, ut res cognoscantur à Deo; sicut est necessaria, ut à nobis sciatur. Quare non dixit, idè res esse futuras, quia à Deo cognoscuntur; sed idè esse præterites; nam loquebatur de præsentia objectiva, & ita optime dixit, idè res esse in Deo præterites, quia videntur, nam cognitio est ratio præsentis objectivæ. Sic ille.

Præsentia, inquam, objectivæ, non existentia realis, quam accipiunt creaturæ ab actuali volitione Dei, ut sup. ostendimus; quam volitionem seu futuritionem, utique liberam præcedit sola scientia simplicis intelligentiæ, quæ Deus cognoscit res agendas, & judicat de mediis necessariis. Audite Doct. Subtilem de hac re subtiliter discurrentem 1. dist. 38. ubi n. 3. obicit sibi si primò offeratur intellectui divino aliqua lex universalis; puta, Omne glorificandum esse gratificandum, & istam acceptat voluntas divina, & ex hoc statuitur aliqua lex sapientiæ; & secundo offerat intellectus voluntati, Petrum esse beatificandum, si voluntas ipsam acceptet, videtur ex hoc intellectus cognoscere. Petrum esse gratificandum, & hoc cognitione dictativâ, non acceptâ in se formaliter à voluntate, licet voluntas verificaverit præmissas; ex quibus intellectus istam habet. Ergo talis intellectus est practicus, dirigens utique voluntatem Petrum gratificandi. Respondet Scotus n. 4. Intellectus divinus non sic cognovit aliqua discurrendo, sicut procedit argumentum: sed distinguendo de instanti nature, in primo apprehendit quodcumque operabile, ita universalis principia operabilium, sicut operabilia particularia; & in secundo offert omnia ista voluntati, quorum omnium aliqua acceptat, tam principiorum practicozum, quam particularium operabilium: & tunc in tertio signo intellectus scit e quæ immediate illa particularia, sicut universalis, & ita non acquirit cognitionem illorum particularium ex principis prædeterminatis per voluntatem.

Et si objicias illud Aug. 6. de Trinit. cap. ultimo. Est quædam omnipotentis, atque sapientis Dei,

Diluvius.

Iustin.

243. Explicatio D. Aug.

Item quæ verba D. Gregor. Felix.

244. Existentiæ realem actionem creaturæ ab actuali volitione Dei.

Quomodo intellectus Dei cognoscit aliqua discurrendo.

245.

Obiectum
essentia
D. Aug.
Rationis
Sci.

Dei, plena omnium rationum viventium incommu-
tabilitas: atqui ars est habitus practicus: ergo
&c. Respondet Scotus sup. n. 5. Quod ars est ha-
bitus cum vera ratione factivus ex 6. Ethic. &
& prout completè accipitur diffinitio artis, intelligitur
ratio recta, hoc est, directiva, sive rectificans potentia
aliam, cuius est operari secundum artem: diminutè
autem ars est habitus cum vera ratione, quando est
tamen habitus apprehensivus rectitudinis agendorum,
& non habitus directivus sive rectificativus in agen-
dis. Hoc secundo modo potest concedi ars in Deo; quia,
postquam determinatione voluntatis eius respectu quorū-
cumque operandorum, intellectus eius cognoscit istum
ordinem operandorum (hæc est scientia visionis) &
tunc est ibi recta ratio, hoc est, cognoscens rectitudi-
nem: non tamen recta ratio, hoc est, directiva ipsius
potentia operantis: hoc maxime, si ponatur poten-
tia illa operans extra esse voluntas. & non aliqua u-
lia potentia executiva (sicut nos posuimus Concl.
3.) quia si poneretur aliqua potentia executiva alia
a voluntate, videtur ibi posse salvari recta ratio, alio
modo se habens respectu illius potentia operantis se-
cundum eam, quam posuit modo salvari respectu vo-
luntatis.

246.
Quomodo
in Deo sit
prudentia.

Omnis cog-
nitio Dei,
præcedens
actum vo-
luntatis, est
naturalis.

247.
Intellectus
divinus ex
necessitate
naturæ est
speculativus.
Scotus.

Et hoc secundo modo intelligitur Scriptura,
cum docet, in Deo esse prudentiam, Prov. 3. v. 19.
Dominus . . . stabilivit celos prudentia, scilicet, non
ut dicitur & dirigit, sed ut apprehendit rectitudi-
nem agendorum ab ipsa voluntate, juxta præce-
dens decretum, seu determinationem. Alioquin
(ut bene docet Scotus sup. n. 2. in fine) si ante
actum voluntatis divina, posset intellectus divinus ali-
quam talem cognitionem habere, haberet eam merè na-
turaliter & necessario: quia omni cognitio præcedens
ibi actum voluntatis est merè naturalis, & per essen-
tiam, ut ipsa est ratio merè naturalis intelligendi. De
necessitate ergo cognosceret hoc esse faciendum, & tunc
voluntas, cui offert, non posset non velle istud; quia
tunc posset esse non recta, quia voluntas potens discor-
dare a ratione practica potest esse non recta: de neces-
sitate ergo voluntas divina vellet hoc operandum. &
per consequens omnia: quia quâ ratione esset de uno,
eadem ratione & de alio. Si contra insurgas: quia
sic intellectus divinus non haberet aliquâ cog-
nitionem, nisi speculativam: aut enim voluntas
necessariò vellet, illum intellectum speculari,
& tunc non esset libertas prima ex parte vo-
luntatis: aut posset non velle, illum intellectum
speculari, & tunc posset esse non rectus.

Resp. Scotus sup. n. 3. Intellectus divinus ex ne-
cessitate naturæ est speculativus, & non est ad hoc
formaliter libertas, licet non sit sine voluntate compla-
cente. Deus enim necessariò est sciens, non autem vo-
luntate est sciens propriè, sicut necessitate, non volun-
tate est Deus. Quando igitur arguis, si voluntas non
posset non velle, intellectum speculari: ergo non est sum-
me libera, non sequitur: quia libertas ejus non est ad
intrinsecam, quæ quasi præcedunt actum ejus, sed li-
bertas ejus est ad omnia factibilia: & ideo est necesse
ponere primam determinationem in voluntate respectu
factibilium: non sic autem esset, si intellectus practi-
cus prædeterminaret. Imò nec propriè libertas posset
salvari in voluntate respectu factibilium, sed nec con-
tingentia aliqua: quia intellectus necessariò prædeter-

minaret eam merè necessitate naturali, & voluntas
necessariò conformaret se intellectui: quod autem ne-
cessariò, etiâ necessitate consequentia est conforme ne-
cessariò, non potest esse contingens. Ita Scotus. Atque
hæc ratione Felix sup. n. 9. docet, scientiam sim-
plicis intelligentiæ non esse practicam: nam, in-
quit, sequeretur, decretum Dei circa futura non
esse liberum. Probat: nam si scientia illa est pra-
ctica, præscribit regulam operandi voluntati
Dei, à qua, cum voluntas sit infinite recta, non
poterit deflectere; ergo necessariò, & non libe-
rè operabitur, quod est inconveniens. Sic ille.

Si respondeas: quod talis scientia dicitur eū in-
differentia, ita quod, si possibile non fiat futurum,
voluntas Dei rectè & liberè suspendit actum, &
si fiat, rectè & liberè sit. Contra arguit Felix: quia
si scientia determinatè non dicitur, non erit pra-
ctica; nam determinatè dicitur est de ratione
scientiæ practicæ; nam proponere indeterminatè
quælibet cognitio speculativa efficit. Igitur
scientia practica est cognitio rectitudinis praxis
(nam si meus intellectus non cognosceret recti-
tudinem meæ voluntatis, non posset dirigere
illam) sed scientia simplicis intelligentiæ solum
verfatur circa possibilia, & non est cognitio re-
ctitudinis voluntatis Dei, ergo non est scientia
practica, sive possibilia futura sint, sive non. Et
enim quod res sit, vel non sit, per accidens est ad
scientiā practicam, ut patet in medicina à Me-
dico acquisita; quæ est practica, sive Medicus
curet in re, sive non: ergo si scientia circa possi-
bilia, quæ erunt, foret practica, quidni & practi-
ca sit circa ea, quæ non erunt? Igitur vel utra-
que est practica, vel neutra.

Neque obstat D. Aug. 83. qq. 9. 46. dicens. *Idea*
sunt rationes, secundum quas formatur omne forma-
bile: Ergo scientia simplicis intelligentiæ, quæ
formantur ideæ, est practica. Resp. Scotus sup.
n. 5. *Idea* sunt objecta secundaria cognita, secundum
quæ sunt aliqua extra: non tamen ipsa includunt a-
liquam notitiam dictativam de operando, vel non o-
perando, licet ipsa representent operabilia, sed cog-
nitio operabilis non est scientia practica, nisi virtua-
liter includat principium, vel conclusionem practi-
cam: sic non est de ideis in intellectu divino.

Rogatur aliquis: quomodo ergo dicitur Deus
prudentissimè agere; si quidē non præcedit ad e-
jus operationē prudentia propriè dicta, quæ est
practica? Respondet Felix sup. quod præcedit,
quantum ad cognitionē agendorum; & sufficit
hoc, ut prudentissimè, & ut semper rectè opere-
tur, & non possit deficere voluntas ejus. Sic ille.
Et nos cum illo. Sed numquid bene sequitur: si
scientia non est practica, & causa rerum; ergo
res sunt causæ scientiæ? Et ita aliquid tempora-
le erit causa alicujus æterni. Respondeo eū eo-
dem Auctore: quod creaturæ sint causa termi-
nativa, non motiva scientiæ: unde quia creaturæ
sunt futuræ, ideo illas Deus cognoscit, quod
non est inconveniens, esset tamen, si creaturæ
forent causa motiva, vel physica scientiæ Dei,
quæ est Deus, & æterna. Si rursus à me quæ-
ritur: an ergo in Deo sint virtutes intellectuæ
les. Respondeo citius, & erit

Scientia
simplicis in-
telligentiæ
non est pra-
ctica.

248.
Obiectio.

Solutio ex
Felice.

Probat
dicta opi-
nio.

249.
Non obstat
ei D. Aug.

Idea non
includunt
aliquam no-
titiam di-
ctativam.
Scotus.

250.
Quomodo
Deus dica-
tur pruden-
tissimè agere.

Creaturæ
sunt causa
terminati-
væ, non mo-
tiva scien-
tiæ Dei.